

Vergrijzing in de EU

W. Koolmees

Deze rubriek wordt periodiek verzorgd door het ministerie van Financiën.
w.koolmees@mitfin.nl

Als gevolg van de vergrijzing zal de samenstelling van de bevolking in de EU drastisch veranderen. De Europese Commissie heeft nieuw onderzoek laten doen naar de gevolgen daarvan voor de economie en de overheidsfinanciën in de periode 2004-2050.

De studie van de Europese Commissie toont aan dat het vruchtbaarheidscijfer in de gehele EU licht stijgt, van 1,5 kind per vrouw in 2004 tot 1,6 kind per vrouw in 2050. Dit ligt echter onder het reproductieniveau. Tegelijkertijd stijgt de levensverwachting bij geboorte in dezelfde periode fors, tot bijna 82 jaar voor mannen (+ 6 jaar) en bijna 87 jaar voor vrouwen (+ 5 jaar).

Hoewel per saldo de totale bevolking in de EU nagenoeg constant blijft, zijn onderliggend dus grote verschuivingen waarneembaar. De potentiële beroepsbevolking (mensen van 15-64 jaar) neemt af, terwijl het aantal 65-plussers toeneemt. De grijze druk, de verhouding tussen het aantal gepensioneerden en de potentiële beroepsbevolking, verdubbelt in de EU in de periode 2004-2050. Er zijn echter grote verschillen tussen afzonderlijke lidstaten. De grijze druk stijgt in landen als Italië en Duitsland tot een hoger niveau dan in bijvoorbeeld Nederland (zie tabel 1). Dit verschil wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de lage vruchtbaarheidscijfers in Duitsland en Italië (circa 1,4 kind per vrouw) ten opzichte van Nederland en Frankrijk (circa 1,75 kind per vrouw).

De daling van de potentiële beroepsbevolking heeft een negatief effect op de economische groei. In de EU halveert de potentiële economische groei naar verwachting van 2,4 procent per jaar in de periode 2004-2011 tot 1,2 procent per jaar in 2031-2050. Tabel 1 laat zien dat ook hier verschillen tussen landen groot zijn: voor elk land komt de 'knik' op een ander moment in de tijd.

Vergrijzing en de overheidsfinanciën

De demografische ontwikkelingen hebben gevolgen voor de overheidsfinanciën. Tot de vergrijzingerelateerde uitgaven worden gerekend hogere uitgaven aan pensioenen en gezondheidszorg (meer ouderen) en lagere uitgaven aan onderwijs (minder jongeren). In de periode 2004-2050 stijgen deze uitgaven naar verwachting voor de EU met ongeveer 3,8 procent van het bbp. Voor Nederland is dat ruim 5 procent van het bbp.

Nederland heeft namelijk - via de kapitaalgedekte pensioenen - gespaard voor de pensioenen, terwijl veel andere landen vaak nog omslagssystemen kennen. Bovendien blijft de grijze druk in Nederland op een lager niveau dan in de andere landen. Dat Nederland er dan toch relatief slecht voor staat kan verklaard worden uit de publieke pensioenuitgaven (AOW). Deze stijgen in Nederland met ruim 3,5 procent van het bbp, terwijl de stijging in de overige landen minder groot is. Terwijl in ons land de AOW gekoppeld is aan de welvaartsstijging, zijn in veel andere landen de publieke pensioenen in de afgelopen jaren juist hervormd.

Tabel 1. Effecten van vergrijzing in 5 EU-landen en EU 25, 2004-2050

	grijze druk in % ^a		potentiële groei per jaar (% bbp)			vergrijzingerelateerde uitgaven (% bbp) ^b	
	2004	2050	2004-2010	2011-2030	2031-2050	niveau 2004	oploop 2004-2050
Duitsland	26	52	1,7	1,4	1,2	22,4	3,0
Frankrijk	25	46	2,2	1,8	1,6	25,5	3,3
Italië	28	62	1,9	1,5	0,9	25,8	1,8
Nederland	20	41	1,7	1,6	1,7	19,1	5,2
Verenigd Koninkrijk	24	45	2,8	2,1	1,5	19,2	4,1
EU 25	24	51	2,4	1,9	1,2	22,5	3,8

a. Grijze druk: verhouding aantal 65+-ers ten opzichte van aantal in potentiële beroepsbevolking

b. Overheidsuitgaven aan pensioenen, gezondheidszorg en onderwijs

Bron: EPC, voor details en overige landen zie http://ec.europa.eu/economy_finance/epc/epc_sustainability_ageing_en.htm

Publieke pensioenen zijn er versoberd door bijvoorbeeld niet of niet volledig te indexeren (Verenigd Koninkrijk) of door de hoogte van de pensioenen te verlagen (Duitsland). Overigens wordt in veel landen op dit moment ook nagedacht over het verhogen van de pensioengerechtigde leeftijd. Zo verhoogt Duitsland de pensioenleeftijd geleidelijk naar 67 jaar en denkt het Verenigd Koninkrijk na over een verhoging tot 68 jaar.

Verschillen met CPB

Recent heeft ook het CPB een studie uitgebracht over de invloed van de vergrijzing op de overheidsfinanciën (Van Ewijk et al., 2006). Het CPB stelt in deze studie dat de overheidsuitgaven tot 2040 met zeven procent van het bbp zullen stijgen. Het verschil tussen de sommen van het CPB en de Europese Commissie zit met name in het gebruik van andere uitgaven-definities, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg. Daarnaast brengt het CPB alle overheidsuitgaven in kaart, en niet alleen de vergrijzingerelateerde. ■

Wouter Koolmees

Literatuur

- EC (2006), The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 member states on pensions, health care, long term care, education, and unemployment transfers (2004-2050), Brussel: Economic Policy Committee and the European Commission.
- Van Ewijk, C, N. Draper, H. ter Rele & E. Westhout (2006), Ageing and the Sustainability of Dutch Public Finances, Den Haag: CPB.